

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

1446

Vragen van het lid **Pierik** (BBB) aan de Ministers van Infrastructuur en Waterstaat en van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur over *het artikel «Derogatiebedrijven helpen kabinet een handje: «Nitraatconcentratie daalt naar, op of onder de norm»»* (ingezonden 4 oktober 2024).

Antwoord van Minister **Wiersma** (Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur), mede namens de Minister van Infrastructuur en Waterstaat (ontvangen 28 februari 2025)

Vraag 1

Bent u beiden bekend met het artikel «Derogatiebedrijven helpen kabinet een handje: «Nitraatconcentratie daalt naar, op of onder de norm»»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Kunt u beiden een reactie geven op het artikel en daarbij de onderzoeken van het RIVM en van Wageningen Economic Research betrekken?^{2, 3}

Antwoord 2

Het rapport laat zien dat er sinds 2017 een stijging is geweest in de nitraatconcentraties op de derogatiebedrijven, waarschijnlijk door de droge jaren van 2018 tot en met 2020, en dat deze sinds 2022 op alle bodemtypen weer dalen, veelal vanwege de hogere neerslag van de afgelopen 2–3 jaar. De ontwikkelingen in de waterkwaliteit zullen door de Europese Commissie betrokken worden bij het oordeel over een nieuwe derogatie.

Vraag 3

Zijn deze rapporten al voorgelegd aan de Europese Commissie? Zo nee, bent u voornemens dat te doen?

¹ Melkvee.nl, 27 september 2024, Derogatiebedrijven helpen kabinet een handje: «Nitraatconcentratie daalt naar op of onder de norm» | Melkvee.nl – Nieuws en kennis voor de melkveehouder

² RIVM, 3 juli 2024, Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie in 2022 (rivm.nl)

³ Wageningen University and Research, 2021, Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie in 2019 – Research@WUR

Antwoord 3

Ja, deze rapporten zijn door de Minister van LVVN met de Europese Commissie gedeeld. Nederland is dit ook jaarlijks (voor 1 juli) verplicht op grond van de derogatiebeschikking.

Vraag 4

Welke rapporten over deze onderwerpen zijn de afgelopen jaren gedeeld met de Europese Commissie?

Antwoord 4

Nederland verstrekt verplicht jaarlijks een rapportage van de waterkwaliteit onder derogatiebedrijven aan de Europese Commissie. Tevens wordt elke 4 jaar een bredere rapportage gemaakt van de effecten van het mestbeleid op de waterkwaliteit in Nederland. Deze Nitraatrapportage is voor het laatst in 2020 aan de Europese Commissie gestuurd⁴ en dit najaar wordt komt de volgende versie. Tevens worden ook andere rapporten waar relevant met de Commissie gedeeld, bijvoorbeeld het rapport van Herman de Boer zoals medegedeeld in het Commissiedebat van 24 april 2024⁵. Tot slot worden de gegevens van deze rapportages aangevuld met andere gegevens gebruikt voor de stroomgebiedbeheerplannen voor de Kaderrichtlijn Water (KRW), die iedere 6 jaar aan de Europese Commissie worden toegestuurd⁶.

Vraag 5

Welke gegevens van nitraatconcentratie zijn bekend bij de Europese Commissie en wie is verantwoordelijk voor deze gegevensverstrekking?

Antwoord 5

De gegevens die gebruikt zijn voor de derogatierapportage zijn afkomstig van het Landelijk Meetnet effecten Mestbeleid (LMM). In de Nitraatrapportage worden meer gegevens gebruikt. In de tabel hieronder staat aangegeven welke gegevensbronnen er zijn en wie verantwoordelijk is.

Meetnet	Type water	Parameter	Verantwoordelijke gegevens
Landelijk meetnet effecten mestbeleid (LMM)	Uitspoelingswater (ondiep grondwater), landbouwsloten	Nitraat, Fosfaat	RIVM
Landelijk Meetnet Grondwaterkwaliteit (LMG)	Grondwater (5–30 m diepte)	Nitraat, Fosfaat	RIVM
Registratie Waterkwaliteit bedrijven (REWAB)	Gemengd ruwwater voor drinkwaterproductie (> 30 m diepte)	Nitraat, Fosfaat	Drinkwaterbedrijven
Meetnet KRW en Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater (MNLISO)	Zoet oppervlaktewater (regionale- en Rijkswateren)	Nitraat, N-totaal, Fosfaat ¹	Waterschappen, RWS
Meetnet KRW en KRM	Zout oppervlaktewater (Rijkswateren)	Nitraat, DIN (opgelost anorganisch N) Fosfaat ¹	RWS

¹ In oppervlaktewater wordt naast fosfaat «P-totaal» gemeten, een maat voor al het fosfor in een watermonster.

Vraag 6 t/m 11

Kunt u (de Minister van Infrastructuur en Waterstaat) uw recente uitspraak «Daarbij is de mestderogatie van tafel en dat zal het water in ieder geval een stuk helpen», gedaan tijdens het commissiedebat Water van 24 september jongstleden, herinneren?

Staat u nog steeds achter die uitspraak?

Was u ten tijde van uw uitspraak bekend met het advies van de Commissie van Deskundigen Meststoffenwet (CDM) uit 2020 waarin staat dat bij geen

⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/11/23/landbouwpraktijk-en-waterkwaliteit-in-nederland-toestand-2016-2019-en-trend-1992-2019>

⁵ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/commissieverslagen/detail?id=2024Z07469&did=2024D17955>

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/03/18/bijlage-stroomgebiedbeheerplannen-rijn-maas-schelde-en-eems-2022-2027>

derogatie de nitraatuitspoeling waarschijnlijk zal toenemen, omdat grasland zal worden omgezet in maisland voor de productie van meer eiwitarmvoer?⁷ Deelt u de mening dat uit (onder andere) bovenstaande onderzoeken blijkt dat het helemaal niet zo evident is dat er daadwerkelijk een positief effect op de waterkwaliteit zal zijn bij het wegvallen van derogatie? Deelt u de mening dat boeren, door het verlies van de derogatie, meer kunstmest moeten aanwenden om de bodemvruchtbaarheid en de gewasopbrengst op peil te houden? Wat zijn volgens u de gevolgen van het wegvallen van de derogatie voor het gebruik van kunstmest en de waterkwaliteit en de biodiversiteit?

Antwoord 6 t/m 11

De uitspraak in het CD water van 24 september jl. is gedaan in de context van de vraag wat er extra gaat gebeuren om te voorkomen dat we in 2027 niet aan de eisen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) voldoen. Daarbij is aangegeven dat alle partijen zich daarvoor moeten inzetten. Voor het verminderen van de verontreiniging van het water met stoffen uit de landbouw wordt samengewerkt tussen de Ministeries van LVVN en lenW.

Er speelt een aantal zaken die invloed hebben op de verontreiniging met meststoffen, waaronder de afbouw van de derogatie.

In het RIVM-rapport⁸ is aangegeven dat derogatiebedrijven veelal lagere nitraatconcentraties in het grondwater hebben dan andere bedrijven en dat dat niet zozeer een gevolg is van het soort mest dat wordt toegediend, maar een gevolg van de eis dat minimaal 80% van het areaal van derogatiebedrijven uit grasland moet bestaan. Deze eis zorgt ervoor dat bedrijven kiezen voor het telen van gras, ondanks dat het een laag renderend gewas is. Zonder deze eis zouden bedrijven sneller kiezen voor bouwland, bijvoorbeeld snijmaïs. De verliezen van meststoffen en ook gewasbeschermingsmiddelen zijn bij grasland veelal lager dan bij bouwland. Ook de biodiversiteit is meer gediend met grasland dan met bouwland. Het CDM-rapport⁹ bevestigt het belang van behoud grasland. Dit onderstreept dat een nieuwe derogatie positieve effecten kan hebben op de waterkwaliteit, mits hieraan opnieuw een grasland-eis wordt verbonden, maar dat behoud van grasland ook een belangrijk uitgangspunt voor toekomstige maatregelen moet zijn als er geen derogatie meer zou worden afgegeven.

In 2023 heeft de Wageningen Universiteit specifiek gekeken naar de effecten van de afbouw van mestderogatie op emissies van ammoniak en broeikasgassen en op waterkwaliteit¹⁰. Hieruit blijkt dat de maatregelen samen, inclusief de geïnstrumenteerde maatregelen uit het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn, leiden tot 11–14% minder stikstofuitspoeling en ook positieve effecten op de uitspoeling van fosfaat en emissie van ammoniak naar de lucht.

Overigens staat in het RIVM-rapport ook dat 47% van de derogatiebedrijven op zandgrond een nitraatconcentratie heeft boven de norm van het grondwater. En eerder is aangegeven dat ook rekening gehouden moet worden met de norm in oppervlaktewater die ongeveer 5 maal strenger is¹¹. Daarmee is nogmaals benadrukt dat er aanvullende maatregelen nodig zijn, ook in de agrarische sector, om een positief effect op de waterkwaliteit te bewerkstelligen. Hiertoe zijn maatregelen opgenomen in het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn en het bijbehorende addendum en wordt nagegaan welke acties in het 8^e Actieprogramma nodig zijn. Met het KRW-Impulsprogramma worden ook andere partijen gestimuleerd de benodigde maatregelen te treffen, opdat in 2027 aan de eisen van de KRW kan worden voldaan. Met het verlies van derogatie en de aanvullende voorwaarden van de laatste beschikking is er minder ruimte voor de toepassing van stikstof uit dierlijke mest. Voor de waterkwaliteit is niet zozeer de vorm van stikstof van invloed,

⁷ WUR.nl, 12 februari 2020, CDM-advies: «Milieueffecten bij geen derogatie van de Nitraatrichtlijn»

⁸ RIVM, 3 juli 2024, Landbouwpraktijk en waterkwaliteit op landbouwbedrijven aangemeld voor derogatie in 2022 (rivm.nl)

⁹ WUR.nl, 12 februari 2020, CDM-advies: «Milieueffecten bij geen derogatie van de Nitraatrichtlijn»

¹⁰ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/07/14/wur-effecten-afbouw-mestderogatie-rapport-juli-2023>

¹¹ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-27625-661.html>

maar wel de totale gift, dus dierlijke mest, kunstmest en/of andere producten, en de momenten waarop dat gebeurt. Het klopt dat boeren bij afbouw van de derogatie meer kunstmest kunnen gaan aanwenden, maar het is de vraag of in de praktijk de verminderde gift aan stikstof met dierlijke mest volledig wordt opgevuld met andere meststoffen.

In de laatste derogatiebeschikking zijn aanvullende voorwaarden opgenomen door de Europese Commissie. Eén van de voorwaarden betreft een verlaging van de totale gift aan stikstof in nutriënt-verontreinigde gebieden. Andere voorwaarden betreffen onder meer bufferstroken waar geen mest mag worden toegepast, zaaien van vanggewassen en beperkingen aan het scheuren van grasland. Deze maatregelen, die dus onderdeel zijn van de voorwaarden voor de geleidelijke afbouw van de mestderogatie, zijn gunstig voor de waterkwaliteit. In die zin staat de Minister van IenW nog steeds achter de uitspraak.

Vraag 12

Kunt u (de Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur) aangeven wat het verwachte effect is op de hoeveelheid grasland in Nederland na afschaffing van de derogatie?

Antwoord 12

Naar verwachting neemt het areaal grasland af in veel gebieden na afschaffing van de derogatie. Hoe groot dit effect zal zijn is echter niet aan te geven omdat dit van veel factoren afhangt, zoals bodemsoort, bedrijfstype en specifieke ondernemerskeuzes.

Vraag 13

Hoe houdt u rekening met de invloed van wisselende weersomstandigheden op de uitspoeling van nitraat en de nitraatconcentratie in het grondwater? Welke aanvullende maatregelen worden overwogen om de weersafhankelijke fluctuaties te beheersen?

Antwoord 13

Het is op dit moment nog moeilijk te zeggen hoe de wisselende weersomstandigheden zich zullen ontwikkelen. De Commissie Deskundigen Meststofwet heeft in 2020 een advies opgeleverd over hoe om te gaan met structurele droogte in het mestbeleid¹², maar zoals afgelopen jaar is gebleken is ook extreme neerslag iets dat zich in de toekomst vaker voor kan gaan doen. Het is ook niet ondenkbaar dat opbrengsten van bepaalde gewassen in Nederland juist kunnen toenemen door klimaatverandering. Dit maakt het toepassen van generieke maatregelen zeer lastig. Hoe dan ook zal van boeren de komende jaren verwacht worden dat zij, nog meer dan voorheen, rekening houden met de weersverwachtingen in hun bemestingsplan. Ook het zo mogelijk meer verspreiden van de bemesting over het seizoen zal hier van belang zijn.

¹² <https://www.wur.nl/nl/show/cdm-advies-structureel-omgaan-met-droogte-in-het-mestbeleid.html>